

SZÉKELY-UDVARHELY

1848-AS FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI SZÉKELY UJSÁG.

AZ „ELSŐ SZÉKELY HÁZI-IPARI ORSZÁGOS SZÖVETKEZET“ ÉS TÖBB EGYESÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE

Megjelen hetenkint kétszer: szombatonként és vasárnap.
ELŐFIZETÉSI ÁRA: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Külföldre egész évre 12 K. Községek, községi előfizetők, papok és gazdasági egyesületi tagok egész évre 8 K, tanítók, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják. Egy példány ára 10 fillér.
 Helyközi telefon 15. sz.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
BETEGHPÁL
 LAPTULAJDONOS.

SZERKESZTŐSÉG és KIADÓHIVATAL: Székelyudvarhely, Kossuth-utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők. — Kéziratokat vissza nem adunk. Hivatalos hirdetések 100 szög minden szó 6 fillér, azon felül 4 fillér, magán hirdetések négyzet cm. 3 fillér, többszöri közlésnél 6 fillér. Nyit-tár sora 1 K. Díjak előre fizetendők. — M. kir. postatakarékpénztári csekk- és klóring 10,189. szám

Jókai szobra.

Irta: Dr. Bognár Oszkár.

Alig néhány éve, hogy a nagy költőt elföldeltük és mintha a magyar társadalom kezdene róla már megfeledkezni. Halála után megindult a mozgalom szobrának felállítására, de ez ma már egészen ellanyhult. A magyar sajtót is érheti e téren szemrehányás, mert Jókai műveivel, kultuszával alig foglalkozik.

Nem rég foglalkozott ugyan a sajtó Jókaiával, de ebben nem volt köszönet. A fölött botránkozott meg, hogy a nagy Jókai özvegye a Jókai-ereklyéket külföldön akarja eladni, mert a magyar kormány a megvásárlásukat megtagadta. „Szegény a kultusz tárca“ — mondják a hivatalosok. Mit törődik a „kultusz“-miniszterium Jókai kultuszával, a halott Jókaiával, mennyivel szebb az élő letört szinigazgatókat ügyes tranzakciókkal vagyionhoz juttatni.

A közönség elhidegülésének főokát a sajtó hanyagságában látom; bár tagadhatatlan, hogy Jókai utolsó éveiben kötött házasságával és a mindenkor kormányt támogató politikájával az irodalomban szerzett nimbuszán csorbát ütött. De ezek fölött napirendre kell térnünk, oly csekélységek az ő nagyságához mérten. Ez tisztán az ő családi

ügye volt, melybe senkinek beavatkozni joga nem lehet. A politikában pedig oly csekély szerepet játszott, hogy az reá árnyékot nem vehet.

Jókai szobrát bizony másként kellene úgy a társadalomnak, mint a sajtónak és különösen ez utóbbinak felkarolnia.

Megmérhetetlen és fel nem becsülhető az a szolgálat, melyet a becsületesség, az erény, valamint a jellemképzés terén a hazaszeretetet hirdetésben az ő szintiszta idealizmusával elért. Micsoda kellemes, üdítő oázisként hat, a mikor a mai sivár, üzleti szellemű közéletből az ő nemes, ideális szép világába menekülhetünk. Mily fel-emelő ellentét van az ő kristálytisza jellemei és a mai emberek között, kiket kevés kivétellel — az önzés vezet; kik mindent a pénz, az anyagiak szempontjából mérlegelnek; a fárasztó küzdelem, a lélekölő hajszát után regényeivel egy kis szigetre menekülhetünk, a hol nemes, önzetlen, odaadó emberekkel találkozunk. Sajnos a mai napokban már ott tartunk, hiszen a képviselőről a magyar bíróság mondta ki, hogy „kijárni szabad“, a mi annyit jelent, hogy a képviselő állását felhasználhatja seftelésre — csak sokat ne kapjon. Önkénytelenül Arany János mondása jut az

ember eszébe, hogy: „Költő hazudj, csak rajt' ne csipjenek.“

Különösen az ifjuság jellemképzésére van Jókainak nagy hatása. Melyik ifjura ne hatna buzdítólag Jókai Kárpáthy Zoltánja, Jenőy Kálmánja, Berend Ivánja stb. fényes alakja? A hazafias érzelmek istápolásának valósággal kiapadhatatlan forrása az ő munkáinak gyűjteménye.

Jókait legjobban jellemzi az, hogy ő az erényből, a szépből, nemesből kultuszt űz, oltárt emel az erkölcsnek, felmagasztalja az érdemet és követendő mintaképpül állítja oda. Teszi mindezt olyan közvetlen, lebilincselő módon, gyönyörű irálylyal, vidám mulattató előadással, végtelenül könnyed és szellemes meseszövéssel s ha hozzávesszük mindehhez azt a gördülékeny és tösgyökeres magyar nyelvet, — mondhatjuk, hogy magasabb szellemi élvezetet magyar embernek egy író sem nyújthat.

Nincs is magyar író, ki oly ismeri lenne a külföld előtt, mint Jókai. Nincs Európának — mondhatni — olyan nyelve, beleértve az orosz és törököt is, a melyre műveinek zöme ne lenne lefordítva.

A magyar nemzet sokkal, igen sokkal tartozik Jókainak, de — úgy látszik — ezt nagyon hamar elfelejtette. A 48-as napok

után halálos szomorúság és fájdalom bénította el a nemzet erejét. Csak csüggedőket lehetett itt találni. A megpróbáltatás ezen nehéz napjaiban Jókai szava volt, mely vigaszt hozott, a mely maró fájdalommal enyhített és reményt öntött a csüggedőkbe. Egy-egy regénye szinte felvillanyozta a buskomorságba esett magyar társadalmat.

Jöttek a 60-as évek, a mikor király is, nemzet is lépéseket tettek a békülés felé. Itt találjuk Jókait, a békülés utját egyengeti. Tollával hamar maga felé irányította az uralkodóház magyar tagjainak figyelmét. Igen rövidesen elnyeri a magyar királyné, József főherceg, később pedig Rudolf trónörökös kegyeit és többet tett a magyar ügynek, mint egy egész sereg nagyképű politikus.

És ennek a nagy magyarnak, a ki egy egész Pantheont érdemelne, — még nincs szobra, sőt beláthatatlan időig nem lesz.

Ugy látszik, nálunk minden a politikába fullad. Nálunk, a protekció országában még a legnagyobb embereknek is kisebb nagyobb politikuskok jóakarata támogatására van szükségük, hogy szoborhoz jussanak. Nem akar kicsinyítés lenni, de egy Vörösmartynak is szüksége volt rá, hogy veje, Széll Kálmán miniszterelnök legyen; ez idő

Tárca.

Petőfi és a cenzor.

Irta: Feleki Miklós.

Feleki Miklós, vármegyénk Nagyalambfalva községének kimagasló nagy fia, a magyar színművészet és irodalom immár porladó jelesének hátrahagyott írásából közöljük az alábbi epizódot, amely irodalomtörténeti érdekű már csak azért is, mert hőse a mai napon Segesvárott ünnepelt — Petőfi Sándor koszorús költőnk.

Nem nagy fontosságú epizód az, — írja Feleki Miklós — a mit itt leírok emlékeim tárházából, de mindenestre érdekes vonásokat tartalmaz Petőfi jellemének megítéléséhez.

Petőfi 1846-ik év szeptember vagy október havában leverten érkezett Erdődről Debrecenbe s engem még az este felkeresett. Feljött a szinpadra, megölelt mint régi barátját s első szava volt hozzám:

— Te! Én holnap szavalni akarok!
 — Nagyon örülök, — mondám, kapva az alkalmon — de hát mit?
 — Majd reggel megmondok, csak tétesd ki a szinlapra:

Petőfi szaval.

Rögtön a nyomdába küldtem s a már kiszedett szinlap tetejére nagy

betűkkel rányomattam: Petőfi Sándor a felvonások között szaval.

Reggel korán széthordták a szinlapot s a közönség mohón kapkodta a jegyeket.

Én a színház épületében laktam s vártam Petőfit. A költő nemsokára meg is jött s látva a közönség tödülését, így kiáltott fel!

— Jertek csak, majd szavatok nektek olyat, hogy szétszeditek ma a Nánásy színházat!

Én elmosolyogtam az önbizalom e merész kifejezésére s újra kérdeztem tőle: mit fog szavalni?

— Az nem tartozik reád.

— Nem tartozik? Hát hogy a menykőbe ne tartoznék, hisz én vagyok az igazgató.

— Én besöpöröm a publikumot, te besöpöröd a pénzt, aztán nagyot vacsorálunk, punktum.

— Jó, jó, de nálunk cenzura is van és én bizonyos körülmények következtében nem a legjobb lábom állok a cenzorral. Az öreg pedáns ember s újra megteheti velem, amit már egyszer megtett.

— A cenzor kéreti igazgató urat. Tessék hozzá jönni, — szaklta félbe egy hang társalgásunkat,

— Ahá, itt a farkas! — szólott Petőfi.

— Azonnal. Ez bizonyára a szavaltért lesz — mondám én.

— Menj csak — biztatott Petőfi — ha szükség lesz rá, majd magam is elmegyek.

Néhány perc múlva már otthon voltam.

— A cenzor okvetlen akarja a szavalt leadását, másképp nem engedi.
 — Micsoda? Jerünk! Ugy is régóta éhezem a cenzorokra.

Csakhamar K... cenzor szobája előtt állottunk.

— Ej mit! — szólt dühösen Petőfi — sohase kodogtass.

Az ajtó robajjal föltarult s mi a szoba közepén állottunk.

— Uraságod a cenzor?

— Igen is, kihez van szerencsém?

— Szerencséje van Petőfi Sándorhoz, ki a mai előadáson szavalni akar.

A jó öreg K... kissé ingerült a „szerencséje van“ kitételre, de elnyomva nehezteletését, lehetőleg nyájas mosolylyal kérdezte:

— És mit akar szavalni uraságod, ha kérdeznem szabad?

— Kérdezni szabad, de nem mondom meg.

— Nem mondja meg? Akkor nem szavalhat. Igazgató ur — folytatá felém fordulva — én a szavaltot jogomnál fogva betiltom.

— Tilt bizony az ur... majd megmondok mit! — szólt a heves költő.

— Ej, ej, kissé csendesebben, ha kérdenem szabad, hát akkor miért tetszett hozzám fáradni, ha nem akarja megmondani?

— Miért? Hogy elmondjam önnek s önben minden cenzornak egyenkint és összesen, hogy mennyire gyűlölöm önöket, a szabad gondolatok hóhérajait, s mennyire óhajtom, hogy mindannyian egy sorba függjenek...

— Miféle impertinens beszéd ez? — vágott közbe az öreg ur — függjenek!

— Igen, függjenek. A mi nem soká be is következik Magyarországnak minden cenzorával.

— Enyje, de goromba ember ön — szólt méltatlankodva a cenzor. Most tessék távozni, nincs több szavam.

— De nem távozom! Válaszolt Petőfi székét ragadva, s leült a szoba közepére.

Az öreg ur, ki e percben minden lélekjelenlétét elveszítette, hol piksziséhez, hol zsebkendőjéhez kapott.

A felbőszített cenzor és az előtte gunymosolylyal ülő Petőfi méltó tárgy lett volna akármely művész ecsetére.

— De Sándor — szólék csillapítólag — jere menjünk.

alatt emelték szobrát Andrassy Gyula, a nagy külügyminiszter csak úgy tudott a parlament előtt lóra kapni, hogy fia, a miniszter tartotta a kengyelvasat. Tisza Kálmán szobrának ügye már gyorsabb tempóban halad. Sajnos, az önzetlenség itt sem kizárólagos, mert ez csak annak köszönhető, hogy miniszterelnök fia, nagy sajtó organumot alapított, a mely ugyancsak szorgalmazza a Tisza szobrot. Nem mulik el nap, hogy ne foglaloznának vele.

Jókainak csak egy barátja lehet, — a sajtó. Ime, itt egy alkalom, a mikor a vidéki sajtó ugyanazt a hivatást töltheti be, a mit a fővárosi sajtó. Felkarolja Jókai szobrának ügyét. Felhívást intéz a közönséghez, hogy adakozzék e nemes ügyre. E helyen szavamat a tanári, tanítói, a lelkesi karhoz emelem. Hiszen mihelyt szépről, nemesről van szó, első sorban hozzájuk fordulunk. Karolják fel a nagy ember ügyét, szólítsák fel a vezetésük alatt álló társadalmat, a tanításuk alatt álló gyermekeket, járuljanak filléreikkel Jókai szobrához. Ne kérjenek nagy összegeket, csak krajcárokat, de azután ne legyen a nemzetnek egyetlen tagja sem, a ki e szoborhoz legalább egy fillérrel ne járult volna.

Megjegyzendő, a gyűjtött összeget a budapesti Magyar Általános Takarékpénztár (V. József-tér 14.) kezeli; a gyűjtött összegek ide küldendők be.

— **Kivándorlás.** Az épen most megjelent hivatalos kimutatás szerint a mult évben Ausztria és Magyarországból 170.191-en vándoroltak ki Amerikába. Ezek között 27.941 magyar és 21.096 német volt. A többiek más nemzetiségűek. Ugyanez időszakban Ausztria és Magyarországra 11.026 magyar és 4278 német vándorolt vissza Amerikából.

— Vigye, vigye barátom — vágott közbe az öreg — vigye, mert nem állok jól magamról!

— De nem visz; megyek ha nekem tetszik, de nem megyek csak azért, mert önnek úgy tetszik. Szólítsa kollegáit, de az egész konviktus se visz ki innen.

— Soha ilyen rabiatus embert! A cenzor mérgében egy másik székelt vett elő, leült szemben vele s szikrázó szemekkel néztek egymásra. En nevettem s a fölött tanakodtam magamban, hogy melyik fogja a másikat kibőjtölni.

Egyszerre csak Petőfi sebesen felemelkedett székéről:

— Csak azért is szavalni fogok!
— De nem fog!
— De megmutatom én!
— De én is megmutatom! — szolt az öreg székéről fölkelve, s két kezével az asztalra támaszkodva.
— Jer Sándor, jer — mondám én az ajtót kinyitva s Petőfit karongogva.

— De azért is fogok!
— De nem fog!
— Hóhér!
— Hóhér vagy magad!

A legválogatottabb címzések változása közben haladtunk végig a

Visszhangok.

Ha az emberiség történelmét végig lapozzuk, arra a meggyőződésre jutunk, hogy az nem egyéb, mint az erők és érdekek folytonos mérkőzése. Az egyén az egyénnel, osztályok osztályokkal és nemzetek nemzetekkel folytattak és folytatnak örökös harcot a létért s a felsőbbiségért.

És a küzdelmet folytatjuk ma is elszántabban és vakmerőbben, mint valaha; de a mai harc már nem a vérnek harca a vér ellen, hanem az ember szellemnek tisztult, nemes, öntudatos küzdelme a természetben rejlő termő erőket a kultúra jegyében.

A kultúra lett minden nemzetnek legfőbb kincse, ez vezet és élte, ez ad erőt az alkotni vágyó elméknek; ez az a legmagasztosabb ideál, melynek fenséges küzdelmében válik az ember a természet koronájává.

Ennek a legfőbb kulfőnek vagyunk mi szerény, de hivatott munkásai, kik törhetetlen lelkesedéssel, igaz és nemes buzgalommal igyekezünk szolgálni a magyar nemzeti közmevelődés érdekeit.

Munkánkért, melyet bár a legnagyobb önzetlenséggel teljesítünk, nem szokott kijárni sem fényes anyagi jutalom, sem előzékeny figyelem; annál nagyobb örömmel és kellemes meglepéssel olvassuk a „Székely-Udvarhely“-ből, hogy Chalupka Rezső vármegyénk szeretett segéd-tanfelügyelője a közleg. bizottság július havi gyűlésén az iskola-látogatások alkalmával szerzett tapasztalatai alapján a vármegyeyi közoktatás eredményét így jellemzi: „a legtöbb helyen olyanokat találtam, melyek a tanítók nevének, hivatásának dísz, és nemzetkulturális munkájuknak hálát és emlékeztetést biztosít.“

Ez a kiütetés annál is inkább jól esik a tanítósnak, mert ritkán van része e nem a légből kapott, hanem a komoly iskola-látogatásból leszűrt eredmény nyilvános és ily megleghangú méltatásának.

Legyen szabad ez alkalommal a derék s.-tanfelügyelőt, Chalupka Rezsőt

hosszu folyosón, elől Petőfi, nyomban utána a cenzor, újrázva és duplázva a költői nyajaskodásait.

Hazaérve, Petőfi a divánon végig vágta magát és nagyot nevetett.

— De mit csinálnak most?

— Mit? Hát szavalni fogok.

— No már engedj meg, édes barátom, én nem tehetem ki társulatomat annak az eshetőségnek, hogy beszüntessék az előadásait.

— Jö, jö, majd beszélünk — szolt Petőfi és ezzel egy külön szobába vonult dolgozni.

Este tele színház volt. Az öreg cenzor az első zártkörű végén, rendez helyén ült.

A közönség közt mindenki Petőfi után tudakozódott, ki nemsokára meg is érkezék, de már egy kissé lehangoltan.

Én újra kértem: tartózkodjék minden demonstrációtól, a függönyfelhúzóknak pedig megparancsoltam, hogy rendeletem nélkül a függönnyt föl ne huzza. Az első felvonás után öltözködnöm kellően, az öltöző szobába mentem. Egyszerre csak rengeteg taps és kiabálás üti meg a füleimet. Félig öltözve futok a színpadra, s mit látok: a függönnyt

a tanítók igaz barátját szívből üdvözölnünk és azon óhajunknak adni kifejezést, hogy eddigi ismert jóindulatával, páratlan lelkesedésével és kiváló szaktudásával szolgálhassa sokáig e vármegye tanügyének és a tanítósnak igaz érdekeit.

Több tanító.

Az erdélyi szászok mezőgazdasága.*

Irta: ENESEI DORNER BÉLA.

Fenti címen egy nagyjelentőségű mű jelent meg közelebről Győrben. Részletesen foglalkozni s behatóan ismertetni e művet érdemes dolog volna, mert a szerző lelkének és szívének teljes melegségét kölcsönözte e mű létrehozására. Nagy és magaslatos ügyet kívánt szolgálni e könyv megírásával szeretett magyar hazánk előmenetelére és boldogulására. Megismertett ugyanis a magyar olvasó közönséggel s különösen a gazdálkodó s haladni kívánó székelységgel egy olyan darabot Magyarországból, a honnan példát, erőt és kitartást meríthet új gazdálkodási módszerére nézve.

Egy pár évvel ezelőtt a „Szövetkezés“ c. lapban olvastam a dánokról, azoknak mezőgazdasági előrehaladottságáról, miveltségéről s szövetkezeti intézményükről. Olvasva fenti művet s látva és ismerve az azt an foglaltak egy részét, s összevetve a dánok és erdélyi szászok mezőgazdasági előrehaladottságát, magas fejlettségét, nyugodt szívvel mondhatom, felesleges minékünk a messzi Daniába menni okulás, tanulás céljából, mikor azt a közel Barczaságon is feltalálhatjuk.

E mű sok és hasznos tanulságai mellett még egy más célt is használt. A szomszédságban lakó székely és szász ugyanis inkább feszült vi-

A magyar gazdasági szakirodalomban általános tetszést aratott eme kiváló munkát szerző (Győr, kir. gazdasági felügyelőség) az udvarhelymegyei megrendelőknél, jelentékeny ármérséklettel (8 K helyett 6 koronáért és ajánlott küldéssel 55 fillér) 6 K 55 fillérért adja. Szerk.

csakugyan nem huzták fel, hanem Petőfi távollétemet felhasználva, az előfüggöny előtt a mecsek közé állott s irtóztató tapsvihar közt engedelmet kért a közönségtől, hogy nem szavalhat, mert ez az ur — s e szónál a zártkörűben ülő cenzorra mutatott — nem engedi meg; de téve hozzá vigasztalólag, majd eljön még ezen uraknak is a napja!

A közönség hahotázott, a cenzor pedig majdnem eszméletlenül támolgott ki a zártkörűből.

Igy szavalt Petőfi Debrecenben.

Játék után művészek és közönség nagy lakomát csaptunk, a pohárköszöntések egymást érték, éltették Petőfit, a debreceni publikumot, a színészeket.

A dinom-dánom akkor ért véget, mikor jelentették, hogy Petőfi kocsija készen áll az indulásra.

Petőfi végül még egy felköszöntést mondott a cenzorokra. Milyen toaszt volt az! Beszéde végén azonban mégis kiengesztelődött s így szolt:

— Szegény öreg, ennek ugyan megkeseríttem a mai napját; kérlek — folytatá hozzám fordulva, menj be hozzá még ma s mond neki, hogy tisztellem s nemsokára visszajövök.

szonyban volt és van egymással szemben, a minek oka leginkább a kölcsönös nem ismerésben, a tájékozatlanságban leli magyarázatját. E műnek elolvasása, megismerése s különösen a kétszeri találkozás által a helyzet igen sokban javult. Az eddigi téves ismeret sokban eloszlott s helyébe a kölcsönös szeretet, nagyrabecsülés lépett, mivel nemcsak gyengéit, gyarlóságait, hanem erőseit is kezdik egymásnak megismerni s ezáltal megtanulják egymást kölcsönösen megbecsülni s az ellenszenv helyébe a rokonszenv kezdett a szívekbe, lelkekbe beférközni.

Enesei Dorner Béla mint a székelyföldi miniszteri kirendeltség udvarhelyvármegyei megbízottja az itteni gazdákörök előhaladását az által vette legjobban munkálni, ha azok tagjainak példát mutat be a fejlettebb gazdálkodásokból. E célból eleinte Algyógyra, később a Barczaságra szervezett tanulmányutakat. Fenti műve megírására is a legfőbb indító ok az 1908. és 1909. évi két tanulmányút vala. Az ott megjelent több mint 100 gazda lelkész és tanító tehet bizonyosságot a mellett, hogy művének adatai az igazságnak teljesen megfelelnek. Ámde ezenkívül többször megfordult Segesváron, Szébenben, Besztercén, Köhalomban és Brassóban s ezeknek vidékein összeköttetésben volt a szász mezőgazdaság vezető férfival, tanulmányozta legnevesebb íróik ide vonatkozó műveit, ezenfelül történelmüket. Figyelme meglátta a legaprólékosabb dolgokat, jelenségeket és mozzanatokot s mindazokat egybevetve alkotta meg a legaprólékosabb dolgokat is részletesen felölelő művét, mely hivatva van egy új világot teremteni mindazon helyeken, hol a jó példa tanító erővel bir, a hol az ész van hivatva arra, hogy vezere legyen az emberiségnek.

Általában különben e könyv nemcsak a mezőgazdaságot foglalja magában, hanem történelmét, fejlődését, miveltségét, családi és vallásos életét is. Egyszóval nincs oly viszonylata, helyzete különösen a falusi szászok életének, mozzanatának a bölcsőtől a koporsóig, a melyet behatóan ne tárgyalna és ismertetne.

Vallásossága, fajszeretete, lelkészeinek, tanítóinak tisztelete s megbecsülése az, a miknek leginkább köszönheti a könyv szerint is a szász gazdagságát, jólétét, általában kedvező helyzetét.

Hogy minő vallásosan nevelik az ifjakat, arra nézve legyen elég a megemléstése annak, hogy a következő cél lebeg szemük előtt: Istennel és világgal megelégedett szívet nevelni.

A megelégedés ugyanis az az erény, a melyből fakadnak a vallásos érzületek legillatosabb virágai. Iskoláik nemcsak tanító, hanem nevelő intézetek is, s erre Honterus vezette rá a szászokat még a reformáció kezdetén. Iskoláik pedig nem az elvont tudományokra, hanem és legfőképpen az életre tanítanak s ebben van boldogulásuknak egyik legfőbb eszköze. E végett tanítóik, papjaik külföldi egyetemeket látogatnak, s a nevelési és hittani dolgok mellett a gazdasági élet minden ágában gazdag ismereteket

szerezni val járni, úgy intédek fel, tanítók mértékben

De e let is v könyveik a papna tala ké máshol: pal imá géért. régen i könnyü

— Va varhely fön) d. gyűlést os ügy alá. Így előmunk Kivánat ban legy

— A natkozó ség kör rajta a költség a hiány tesétől: tól azt holnap ügyet és helyre f kellett o hogy sz a hatósá hisztük vást ny rum elé

— Ny helybeli e yesülé a Korc személy pési díj küldik s

— A áremelk fehérné levé u julius az ing emelked kás szl áranak szerített szes gy egy a való be tozást

— A Városu batfalvi gatja k kiöntés keim pu lem kie csütört kiáradt nyes ár lakóház hatóság a Felh Dobó, felett t a temp rosunk lengyel Sándor

szereznek s hogy azokban jó példával járassanak elől, már kezdetben úgy intézkedtek a belsőségek és földdek felosztásánál, hogy a papok és tanítók mindezekből a legnagyobb mértékben részesüljenek.

De e nagyobb osztályra a tisztel-et is vezette, a mint régi jegyző könyveikben írva van: „Osszatok ki a papnak két részt, mert az ő hivatala kétszeresen többet ér” vagy máshol: „mert ő úgy is éjjel-nappal imádkozik magáért és a községéért”. Ilyen szellem vezérelte már régen is, s ilyen szellem mellett könnyű volt boldogulni. P. S.

(Folyt. köv.)

HIREK.

— **Városi közgyűlés.** Székelyudvarhely képviselőtestülete holnap (hétfőn) d. u. 3 órakor rendkívüli közgyűlést tart, amelyen több igen fontos ügy kerül megvitatás, elintézés alá. Így többek között a vízvezetési előmunkálatok is napirenden vannak. Kívánatos, hogy minél nagyobb számban legyenek jelen a terület tagjai.

— **A sétatéri hid elzárására** vonatkozólag panaszt vettünk a közönség köréből, hogy pénteken elzárták rajta a közlekedést, holott csekély költséggel azonnal reparálható lenne a hiány. A város polgármester helyettesétől: S. o. Domokos tanácsostól azt az értesítést kaptuk, hogy a holnapi közgyűlés elé terjesztik az ügyet és pár nap alatt a közlekedés helyre fog állani. Az elzárást azért kellett oly sürgősen elrendelni, nehogy szerencsétlenség történjen és a hatóságot mulasztás terhelje. Azt hisszük ezzel a közönség megnyugvást nyer s bevárja az illetékes forum elég gyors intézkedését.

— **Nyári táncmulatságot** rendez a helybeli polgári önképző és segélyező egyesület augusztus 7-én (vasárnap) a Koronkai-féle Hungária-kertben személyenként 1 K 20 filléres belépési díj mellett. A meghívókat most küldik szét.

— **Az inggallérok és mánzsetták áremelkedése.** Az osztrák vaszon és fehérneműgyárosok egyesülete, körlevél útján tudatja, hogy folyó évi július hó 31-ikétől kezdődőleg az inggallérok és mánzsetták ára emelkedni fog. A tavaszi gyárimunkás sztrájkok, valamint a fonó-anyag árának lényeges áremelkedése kényszerítette egyöntetű eljárásra az összes gyárosokat. E körülmény tehát úgy a nagyban, mint a kicsinyben való bevásárlásoknál érezhető árváltozást kellett eredményezzen.

— **Az ötödik kerület veszedelme.** Városunk ötödik kerületét, a szombatfalvi városrészt, gyakran háborgatja két patak megáradása és káros kiöntése. Az ország különböző vidékein pusztulással járó árvízveszedelem kicsinyben itt is mutatkozott. A csütörtöki nagy esőzés következtében kiáradt a Fehér- és Sós-patak s szennyes áradattal járta be a városrész lakóházait, nem kímélve a törvényhatósági utvonalat sem. Különben a Felhőszakadás Sükő, Farcád, Béta, Dobó, Vágás és Hodgya kézségek felett tombolt. Bikafalván pedig még a templomba is a víz behatolt. Városunk ötödik kerületében a Székelylengyel falva felől jövő Fehér-patak Sándor Gergely csütrénél annyira

összeszorult, hogy medréből feltélenül ki kellett öntsön. Fokozta a veszedelmet az, hogy Györfly Dénes kertje végén, hol a Fehér-patak a Sós-patakba ömlik, az egyesült áradat megtámadta a balparton levő téglavető telepet és az égetésre szánt katlanokat összedöntötte s mintegy 4000 korona értékű téglát megsemmisített. A vámház mögött levő új partbiztosítás most igen hasznos befektetésnek bizonyult. Ennek köszönhető, hogy a város tulajdonát képező házakat a víz elseperni nem tudta. A kertekben és udvarokban így is sok kárt tett s az országutat iszappal tele rakta, ugyszintén az aszfaltjárda mellett levő vízlevezető árkot teleöntötte. Mi úgy veledünk, hogy ez az állapot tarthatatlan. Ezért a hatóság felelősséggel tartozik, sőt ha a téglavető kártérítési keresetet indítanak, nem épen oly bizonytalan, hogy vesztett perük lenne. És ezzel szemben mit látunk, a városi mérnökök állásától felfüggesztik a helyett, hogy az ilyen és ezekhez hasonló sürgős ügyek haladéktalan megszüntetésére reá szorítanak. Gondolkozunk egy keveset. Hasznos, jó dolog-e, a város érdekében áll-e az ilyesmi? . . .

— **Köszönetnyilvánítás.** Mindazok, kik szeretett nőm halála alkalmából részvételüket nyilvánították, fogadják érte e helyen is hálás köszönetemet. Péter Lajos.

— **A csütörtöki felhőszakadásról** azt az értesítést kapjuk, hogy Farcád községben a jégverés, valamint az áradat iszonyu pusztítást okozott. Nagy Ferenc ottani lakósnak lovát, szekerét, László Ferenc csütrének felét s az egész községből a kerítéseket elseperte. A buzának egyharmad learatott részén kívül szemtermését a 15—20 cmr vastagságban gyűlt jégréteg megsemmisítette. Nagy nyomor előtt áll a lakosság. A vidék többi részéből is hasonló csapások híre érkezik.

— **Magyarország legrégebb könyve** címmel Dr. Zentiványi Róbert a g. ulafehervári „Közművelődés” legutóbbi számában igen érdekes és terjedelmes cikelyt írt, a melyben a Batthyány-könyvtar Arany evangeliariumának történetét ismerteti s azt a IX. század elejéről származtatja. Elmondja, hogy mikép jutott pompás díszmű Batthyány Ignác gróf erdélyi püspök vetéle útján a Rajna mellől a messze Erdélybe, a híres lorsch-i apátságba a híres Batthyány kezébe. E szerint tehát a IX. század Arany Evangeliariuma az erdélyi egyháznak s a magyar hazának drága kincse, mert a legregibb könyv.

— **Jogi vizsgákra való készülék megkönnyítése** Dr. Dobó jogi szeminárium Kolozsvárt azok érdekében, akik hátralevő jogi vizsgáikat szeptember hónapban, avagy esetleg később akarják letenni, de Kolozsvárt szigorlatuk előtt csak rövid ideig tartózkodhatnak, tankönyveket helyettesítő s az összes szigorlati kérdéseket felölelő jegyzeteit már most kikölcsönzi, az illetőket szigorlatuk előtt pár napi rekapituláló kurzuson előkészíti s többszöri próbaszigorlaton az egész anyagból kikérdezi. Aki jogvégzett, azt három hónap alatt doktorátushoz juttatja az intézet, mely a kolozsvári összes jogi vizsgákra előkészíti. Tanrendszert és működését ismertető könyvet „Tájékoztató a jogi szemináriumról” díjmentesen megküldi.

— Elvet változtatott politikus.

Furesa kis esetről beszél a napi sajtó — most immár egészen autentikus formában. Arról van szó, hogy Dr. Kállay Tamás országgyűlési képviselő elvet cserélt volna. Előbb kilépett a függetlenségi és 48-as Justh pártból, most azonban felvételét kéri Perczel Dezső munkapárti elnökhöz intézett levelében, még pedig a — munkapártba. Hát ez — ha igaz — igen különös eljárás. Egy képviselő, aki jelöltsége idején minden követ megmozgat a munkapárti, sőt még a 48-as függetlenségi Kossuth-párti jelölt ellen is, csakhogy ötlet, az igazi hazafit juttassák mandátumhoz és akiért itt, a kerületben még most is jóhiszemű embereket hurcolnak ideoda és a vádlottak padjára, egyszerűen átvedlik — munkapártivá. Belép abba a pártba, melyet teli torokkal épen ő szidalmazott a legjobban . . . Az ilyen politikusoktól többé nem kérünk. Kierőszakolt megválasztása fölött, nem volt miért örüvendeni. A munkapártot sincs miért irigyelni, de a kerületet és tisztasza szándékú, becsületes választóit, bizony lehet sajnálni. A rossz példa teszi bizalmatlanná a népet. Ezért mondják a politikát „urak huncfutásának.” Ez is azt igazolja.

KÖZÖNSÉG KÖRÉBŐL.*

Régi levelekből.

— Harc „Udvarhely vármegye nemes családai” körül.* —

Ezen a címen közöl Gagyi Sámuel ur a „Székely-Udvarhely” című lap 1910. évi 57-ik számában egy cikket, melyben mellesleg csekélységgel is foglalkozik. Gagyi Sámuel nyugalmazták, mint tanárt, most a genealogia terén kísérletez, hátha ez több dicsőséget hozna fejére; de mindjárt az első cikkben valótlán állításokkal áll pódiumra.

Nem igaz: Gagyi Sámuel ur cikkének azon állítása, mely a 9-ik bekezdésben olvasható, ugymond: nem tudja, hogy én honnan merítettem adataima. Én is régi levelekből, igaz nem azokból, amelyekből a cikk írója a javát kiszedte, hanem azon régi levelekből, melyeket Gagyi Sámuel ur sajátkezűleg intézett csekélységemhez 1907. és 908. évben, leírván azokban keserveit. Ezek arról tanuskodnak, hogy igenis tudja adataim eredetét.

Midőn munkámhoz fogtam, levelekben, felhívásokban s 6 különböző lap hasábjain kérve-kértem a székely nemes családok tagjait, hogy támogassanak, mert különösen az újabb generációról a levéltárakban adatok nem őriztetnek, Gagyi Sámuel ur a nemtörődömségbe merült. Most azonban, hogy munkámmal sok helyen találkozok s látja, hogy az közlevéltárakban is őriztetik, bántja, hogy miért van abból kimaradva és hogy miért nem szötte az Árpádok hős tetteit az Etédi Gagyi-család hős tetteivel össze. Nem vonok le semmit sem az Etédi Gagyi család régiségeiből, nemességéből és szerepléséből; van olyan tisztességes multja,

*) E rovatban díjtalanul helyet adunk minden közérdekű felszólalásnak a beklődő felelősségére. Szerk.

**„Udvarhelyvármegye nemes családai” című könyvből még néhány példány a kiadó Betegh Pál könyvkereskedésében füzve 16 koronáért kapható.

mint más etédi és udvarhely-széki nemes családoknak, de cseppet sem emelkedik azok felé. S ha a Nagyküküllőfalvi Lukács családról és a gróf Korda családról is csak egy oldalnyi terjedelemben emlékezik még könyvem, akkor azt hiszem a Gagyi család is megelégedhetik 1 oldalal.

Mig Gagyi Sámuel ur cikkében a saját énjét akarja fitogtatni, családjának multját tolja előtérbe s írja le, minthogy mások nem foglalkoztak még annyit azzal, hogy igényeit kielégítse, addig csekélységem a köznek óhajtottam szolgálatot tenni és munkámban 740 család nemességéről számolok be. Megnyugtató pedig azon tudat, hogy a legjobbat akartam s munkámban senkit sem bántottam meg, a rosszat megörökíteni nem állván érdekemben.

Ha Gagyi ur egyes családok adatait leközi, azt mi genealogusok szívesen vesszük, tanulunk, mert a tudomány kimeríthetlen, de hogy valaki másnak a lekicsinylésével kapaskodni akarjon, nem tudom összeegyeztethetőnek tartja-e Gagyi Sámuel ur a tisztességgel.

Gagyi ur a puszkaport vélte feltalálni, midőn reá jött, hogy 1610-ben Báthory s nem Bethlen volt a fejedelm. Ugy tudom a Jánosy Béla r. k. tanár ur által 1910. február 20-án a „Székely-Udvarhely” című lapban közölt nemeslevelekről van szó. Hát én ezt kicsinyeskedésnek tartom, mert Jánosy tanár urnál fiatalsága dacára feltételezek annyi tudást, mint Gagyi Sámuel urnál és hogy Báthory helyett Bethlent írt, azt vagy sajtóhibának, vagy elnézésének tulajdonítom. (A „Magyarország” közölte tévesen, nem Jánosy tanár ur. Ezt Gagyi tanár ur sem így állította. Szerk.)

Gagyi Sámuel urnak, azonban ezen kitérésre azért volt szüksége, hogy egy merész ugrással az én könyvemnek ronthasson, amelyben az ősei nem mint primipilusok szerepelnek, az ő t. személyéről ott szó nem esik; s ezekért könyvemem felületességgel vádolja. Erre nézve azonban megnyugtató, mintegy 400 elismerő hírlapi cikk és levél, de főként a „Századok”-nak, a magyar történelmi társulat szakközlönyének az 1901. február havi XXXV. számában könyvemről megjelent kritikája, mely így végződik: „Pálmay József „Udvarhelyvármegye nemes-családai” megírásával hasznos munkát végzett s műve bátran sorakozhatik az e nemű irodalmi termékek mellé.”

Ezt pedig szakemberek írták s nem ahhoz nem értő illetéketlenek, akik az 1702. évi összeírásról kezdik genealogiai tudományukat s az 1614. évi Bethlen Gábor féle összeírást, mivel abban a Gagyi család tagjai, mint pixidariusok fordulnak elő, számba se veszik, holott ez a székelység rendi állapotának tükré s ez képezi alapját munkámnak is. Gagyi Sámuel ur jobban tette volna, ha nyílt férfiasággal lép a nyilvánosság elé s nem kenterfalaz, mert ha támad is engem, azt még sem éri el, hogy a discretiót én sértsem meg. Gagyi ur jól tudja, hogy honnan vettem az adatokat.

Attól tartok, hogy malomalatti politika visszafelé fog elsülni.

Marosvásárhely, 1910. július 27.

Pálmay József.

